

УДК 658: 351.863

О.С. Кириченко
кандидат економічних наук,
доцент кафедри управлінських технологій,
Університет економіки та права «КРОК»

А.М. Щербатюк
магістр з управління інноваційною діяльністю,
Університет економіки та права «КРОК»

Інноваційна складова системи економічної безпеки виробничих підприємств в Україні

У статті досліджено концептуальні засади формування інноваційної складової системи економічної безпеки вітчизняних виробничих підприємств, її вплив на загальний стан системи економічної безпеки підприємства, чинники та показники, що формують інноваційну складову системи економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: система економічної безпеки, інноваційна складова системи економічної безпеки, новациї, інновациї, виробничі підприємства.

О.С. Кириченко
кандидат экономических наук,
доцент кафедры управленческих технологий,
Университет экономики и права «КРОК»

А.М. Щербатюк
магистр управления инновационной деятельностью,
Университет экономики и права «КРОК»

Инновационная составляющая системы экономической безопасности производственных предприятий в Украине

В статье исследованы концептуальные основы формирования инновационной составляющей системы экономической безопасности производственных предприятий, её влияние на общее состояние системы экономической безопасности предприятия, факторы и показатели, формирующие инновационную составляющую системы экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: система экономической безопасности, инновационная составляющая системы экономической безопасности, новации, инновации, производственные предприятия.

O.S. Kyrychenko

*PhD in Economics, Associate Professor
of Managerial Technologies Department
“KROK” University*

A.M. Shcherbatiuk

*Master in Innovational Activity Management
“KROK” University*

Innovative component of the system of economic security of industrial enterprises in Ukraine

The article explored the conceptual basis of the formation of the innovative component of the system of economic security of local industrial enterprises, its impact on overall state of the system of economic security of enterprise, factors and indicators that form the innovative component of the system of economic security of the enterprise.

Keywords: *economic security system, innovative component of the system of economic security, novation, innovation, industrial enterprises.*

Постановка проблеми

Ефективний сталий розвиток вітчизняних підприємств та економіки країни в цілому неможливий без активної інноваційної діяльності на всіх рівнях. Новації та інновації мають стрімко увійти в повсякденну діяльність наших підприємств, і це дасть змогу швидко та ефективно подолати межу економічного занепаду та відставання, що присутня сьогодні і віддаляє нашу економіку та підприємства, що її формують, від підприємств провідних європейських країн. Без цього глобального зрушення наша економіка приречена на місце сировинного додатку в загально європейській економічній системі. Суттєве технічне та технологічне відставання нашої виробничої бази уповільнює генерацію та унеможливує подальше впровадження інноваційних ідей у вигляді інноваційних продуктів, процесів тощо. Тому проблеми інноваційного розвитку стали чи не найбільш складними для вирішення у сфері економічної безпеки як усієї країни, так і окремих суб'єктів господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблеми економічної безпеки як на рівні держави, окремих регіонів, так і окремих підприємств досліджуються у працях багатьох провідних вітчизняних та європейських науковців, зокрема В. Алькеми [1], І. Білоусової [2], Л. Гончаренко [3], О. Захарова [4], З. Живко, І. Керницького [5], Г. Козаченко [6], О. Кириченко [2], В. Сідака [2], О. Ляшенко [7], Є. Олейнікова [8], В.Ортинського [5] та інших.

Питання інноваційного розвитку та його впровадження у життєдіяльність економіки у всіх її сферах присвячені праці видатних науковців: Г. Вороновського [9], О. Волкова, М. Денисенко [10], І Недіна [9], С. Мочерного [11], С. Покропивного [12], Ю. Краснощокової [13].

Невирішена раніше частина загальної проблеми

Проблеми взаємозв'язку та взаємодії системи економічної безпеки і на рівні підприємств, і на рівні держави аналізуються у працях багатьох науковців, проте інноваційна складова системи економічної безпеки виробничого підприємств в Україні залишається недостатньо дослідженою сферою безпеки, що потребує

формування нового пласту знань як на концептуальному та методичному, так і практичному рівнях.

Метою статті є дослідження процесу формування інноваційної складової системи економічної безпеки підприємства, факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на стан та рівень інноваційної безпеки виробничих підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу

У структурі національної економіки України значну частину становлять виробничі підприємства всіх форм власності, галузевих напрямів та сфер діяльності. В першу чергу це, звичайно, вагома група підприємств, що є основним базисом економіки – великі промислові підприємства. Другою групою є підприємства-товаровиробники промислової галузі України, вони менш потужні, проте значно мобільніші та активніші на ринку. Основна маса продукції, що споживають сьогодні вітчизняні споживачі, виробляється саме цією групою підприємств. Незважаючи на переваги систем управління такими підприємствами на ринку, виробничі підприємства в Україні, як і потужні промислові підприємства, залежать від низки зовнішніх та внутрішніх економічних чинників, через що значно зростає рівень загроз та небезпек щодо їх ефективного функціонування. В реаліях української економіки питання функціонування та розвитку виробничого підприємства нерозривно пов'язане з ефективним функціонування системи його економічної безпеки, яка має бути здатною до захисту підприємства, забезпечення його стійкості та протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам.

За визначенням колективу провідних вітчизняних науковців, під поняттям економічної безпеки розуміють складну багатофакторну категорію, що характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення держави на певному визначеному рівні, з метою протистояння дестабілізуючій дії різноманітних чинників, внутрішніх та зовнішніх, а також з метою забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [2]. С. Покропивний визначив економічну безпеку фірми (підприємства, організації) як такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації та технології, техніки й устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного, науково-технічного і соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам) [12].

На думку Л. Гончаренко, гарантування економічної безпеки підприємства – це процес реалізації функціональних її складових з метою запобігання можливим збиткам, а також досягнення максимального рівня економічної безпеки зараз і в майбутньому. Способи забезпечення економічної безпеки – це набір заходів і система організації їх виконання та контролю, які дають можливість досягати найвищих значень рівня економічної безпеки підприємства [3].

За дослідженням С. Мочерного, який значно ширше визначив системний підхід, системно-структурний аналіз та форма його застосування є значно складнішими. При визначенні поняття «система» перевага повинна надаватися категорії взаємодії, що розкриває взаємозумовленість, взаємовплив, взаємопроникнення, взаємозбагачення та взаємозаперечення елементів системи. Щодо структури, то доцільніше говорити про зв'язок між елементами та компонентами, з яких складається система [11].

Інноваційна безпека як складова системи економічної безпеки підприємства, забезпечує його стратегічний інноваційний розвиток у всіх сферах діяльності і спрямована на максимально ефективне використання наявних та безпечно залучення додаткових інвестиційних ресурсів, необхідних для забезпечення такого розвитку.

За дослідженням Ю. Краснощоків, в інноваційній безпеці вирішальною умовою є дотримання та реалізація інтересів підприємства, а така безпека безпосередньо спрямована на формування необхідних та достатніх умов для збільшення можливостей створення і використання інновацій: технологічних, економічних, організаційних та соціальних, з метою розроблення та впровадження конкурентоспроможності продукції й технології на рівні світових стандартів [13]. За визначенням О. Вороновського [10, с. 88], «інноваційна, науково-технологічна безпека – це здатність системи: зберігати і підтримувати необхідний рівень технологічного стану, який забезпечує можливість сталого розвитку; своєчасно впливати на несприятливі процеси в науково-технологічній і інноваційній сферах; прогнозувати і попереджати загрозливі явища в економічному, екологічному, соціальному середовищі, на ринках сировини і готової продукції».

Є. Олейніков [8, с. 397] визначив інноваційну безпеку як стан – наявність економічних, виробничих і технологічних умов, які дають можливість економіці держави здійснювати нововведення на власній основі; як процес – сукупність дій та механізмів щодо створення і укріплення умов, які забезпечують сталий науково-технічний розвиток економіки на власній основі.

Оцінюючи інноваційну складову економічної безпеки з позиції системи, визначається:

- значний ступінь генерації ідей, наявність внутрішнього інноваційного потенціалу. Спеціалісти та відділи виробничих підприємств є ініціаторами та продовжувачами нових інноваційних ідей та розробок;

- висока адаптивність системи – здатність забезпечувати розвиток за відсутності сприятливих умов та створення відповідного інноваційно-інвестиційного клімату в країні;

- значний рівень генерування якісних зрушень – інноваційний розвиток відбувається за рахунок стратегій розвитку та власних фінансових можливостей підприємств, які своїми силами та коштом розробляють і впроваджують інноваційні процеси та продукти у всіх сферах економіки, таким чином свідомо вибираючи та проваджуючи інноваційну стратегію розвитку;

- значна дифузія інновацій, технологічна гнучкість, відсутність стереотипів. Інноваційні розробки техніки чи технологій адаптуються до технічно-технологічних умов та рівня вітчизняних виробництв, при цьому відкриваються нові можливості та якості, відбувається значна дифузія інновацій.

Серед негативних факторів, що впливають на інноваційну складову економічної безпеки, можна визначити найбільш суттєві:

- недостатність державної політики щодо підтримки та спрямування інноваційного розвитку економіки країни та підприємств;

- недостатність необхідного для забезпечення цього процесу нормативно-правового забезпечення;

- відсутність необхідного інвестиційного клімату в країні;

- недостатність державної підтримки програм фінансування та кредитування інноваційно-інвестиційних проектів, відсутність довгих та доступних кредитних коштів;

- недостатність та нерозвиненість інституційного забезпечення процесу інноваційного розвитку та гарантування інноваційної безпеки підприємств;
- слабка захищеність інтелектуальної власності та промислової інтелектуальної власності;
- високий ступінь зносу основних фондів вітчизняних підприємств;
- відстала технічна та технологічна база значної частини підприємств, яка не здатна прийняти нові інноваційні технології та процеси;
- несумісність технологічної бази частини вітчизняних виробництв із провідними світовими технологіями;
- відсутність необхідних структурних змін в економіці;
- значна монополізація ринків, що консервує існуючу технологічну структуру економіки в межах цілих галузей;
- недостатній рівень інтелектуального та кадрового потенціалу;
- низький рівень попиту на високотехнологічну та високоякісну продукцію внаслідок низького рівня життя та послідовного падіння доходів населення.

Стан інноваційної складової системи економічної безпеки підприємства характеризується такими показниками, як:

- частка реалізованої інноваційної продукції в загальній кількості продукції підприємства, що є відношенням кількості найменувань нових видів продукції до загальної їх кількості;
- коефіцієнт інноваційних витрат, що показує співвідношення частки витрат підприємства на інноваційну діяльність у валових витратах підприємства;
- рівень технологічного потенціалу, що показує частку нових винаходів та технологічних рішень по відношенню до загальної кількості нових рішень, використаних у технологічному процесі;
- рівень прогресивності технологій, що є відношенням кількості використаних прогресивних технологій до загальної їх кількості;
- кількість видів створеної інноваційної продукції на підприємстві за відповідний період;
- загальна кількість прав інтелектуальної власності, отриманих у результаті реалізації інноваційного проекту та захисту інтелектуальної власності, таких як патенти, товарні знаки;
- сума доходів, отриманих від продажу прав інтелектуальної власності, створених у результаті інноваційної діяльності, та їхньої частки в загальній сумі витрат на розробку та реалізацію інновацій.

Інноваційна безпека визначається невід'ємною складовою економічної безпеки підприємства, що, на думку багатьох науковців, відповідає за стан та рівень інновацій на підприємства. На нашу думку, у функціонуванні системи економічної безпеки виробничого підприємства підприємств під час запровадження нових інновацій визначну роль має не тільки інноваційна безпека, а весь комплекс складових економічної безпеки.

Висновки

Систематизація та дослідження концептуальних засад формування інноваційної складової системи економічної безпеки виробничого підприємства в сучасних економічних умовах дозволили зробити висновки, що європейська інтеграція та глобалізація загального економічного середовища суттєво впливають на рівень загроз та небезпек системи економічної безпеки виробничих підприємств. Фактори цього впливу значно зростають під час інноваційних зрушень, які відбуваються на підприємствах у процесі здійснення інноваційної діяльності. Посилення цих факторів, а також значна турбулентність середовища змінили ви-

моги суб'єктів управління до систем економічної безпеки сучасних виробничих підприємств, яка потребує комплексності, системності та гнучкості, адаптивності та реактивності. Інноваційна складова системи економічної безпеки підприємства у гарантуванні безпеки виробничих підприємств в Україні відіграє важливу роль, проте пріоритетним є принцип базової системної взаємодії всіх складових системи економічної безпеки відповідно до того чи іншого етапу інноваційного процесу, що впроваджується на підприємстві.

Література

1. *Алькема В.Г.* Система економічної безпеки логістичних утворень: монографія. / В.Г. Алькема. – К.: Університет економіки та права «КРОК», 2011. – 378 с.
2. Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності в умовах глобальної фінансової кризи / [Кириченко О.А., Белоусова І.А., Сідак В.С. та ін.]; під ред. О.А. Кириченко. – К.: Дорадо-друк, 2010.– 437 с.
3. *Гончаренко Л.П.* Процесс обеспечения экономической безопасности предприятия / Л.П. Гончаренко // Справочник экономиста. – 2004.– №12.– С. 81-85.
4. *Захаров О.І.* Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємства / О.І. Захаров // Вчені записки Університету «КРОК» .– 2012. –№32. – т. 2. – С. 80-84.
5. Економічна безпека підприємства, організацій та установ: / [В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко, М.І.Керницька та ін.] під ред. В.Л. Ортинського. – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
6. *Козаченко А. В.* Управление крупным предприятием: [монография] / А. В. Козаченко, А. Н. Ляшенко, И.Ю. Ладико и др.. – К.: Либра, 2005. – 384 с.
7. *Ляшенко О.М.* Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О.М. Ляшенко. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2011. – 400 с.
8. Экономическая и национальная безопасность. / Под ред. Е.А. Олейникова. – М.: Издательство «Экзамен», 2004. – 768 с.
9. Экономическая безопасность государства и интеграционные формы ее обеспечения. / Под ред. Вороновского Г.К., Недина И.В. – К.: Знання України. – 2007. – 392 с.
10. Економіка й організація інноваційної діяльності. За ред. Волкова О.І., Денисенка М.П.– К.: ВД «Професіонал», 2004. – 960 с.
11. *Мочерний С.В.* Методологія економічного дослідження: наук. видання / С.В. Мочерний. – Л.: Світ, 2001. – 416 с.
12. *Покропивний С.Ф.* Економіка підприємства / С. Ф. Покропивний [2-е вид., перероб. та доп.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
13. *Краснощокова Ю.В.* Інноваційна безпека підприємства як запорука конкурентоспроможності в умовах інтеграції / Ю.В. Краснощокова // Управління розвитком. – 2011. – №4 (101). – С. 177-178.

УДК 331.108 : 519.8 (477)

Ю.А. Поскрипко
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри бізнес-адміністрування
та управління проектами,
Університет економіки та права «КРОК»*

Рівновага Неша у забезпеченні кадрової безпеки підприємств

У статті досліджено можливість та підходи застосування рівноваги Неша у забезпеченні кадрової безпеки в системі економічної безпеки підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, кадрова безпека, рівновага Неша.